

Előszó

A 2020-as évekre még világosabbá vált a globális világrend átalakulása és annak a struktúrájának a megváltozása, amelyet az Egyesült Államok hegemoniája határozott meg, és éppen ezért unipoláris világrendként írtunk le. Egyre érzékelhetőbbé váltak a regionális hatalmak globális folyamatokat befolyásolni igyekvő elképzelései, az úgynevezett *status quo*, Washington dominanciájának megváltoztatására szolgáló tervek. Ezt az időszakot – napjaink történéseit – a megváltozó dinamikák és a régióként, térségenként eltérő mértékben megjelenő bizonytalanság jellemzi, amelyek következménye és tünete például az orosz–ukrán háború, de idesorolhatjuk a hosszú ideje a szemünk előtt zajló eseményeket is, mint például a kínai katonai kiadások növekedését, az indiai haditengerészeti fejlesztést, a nagyobb önállóságra törekvő brazil külpolitikát vagy a török külpolitikai manőverezést. A sort folytathatnánk afrikai, további ázsiai és latin-amerikai vagy akár európai példákkal, jelen kötet ötlete pont ezért született meg: nézzük meg, tekintsük át, és értsük meg, milyen következményekkel jár az átalakuló világrend a nemzetközi kapcsolatokat meghatározó főbb állami szereplők, az egyes nemzetközi szervezetek, illetve a globális civil társadalom nem állami szereplői számára! A tanulmányok célja, hogy megvizsgálják azon – nemcsak regionális, de globális értelemben is egyre nyilvánvalóbb befolyással bíró – szereplők gazdasági, politikai és társadalmi jellemzőit, amelyek növekvő, talán nem is a távoli jövőben megkerülhetetlen hatással lehetnek a transznacionális folyamatokra.

A kötetnek előzménye is van, 2013-ban ugyanis megjelent *Az átalakuló világrend küszöbén* című tanulmánykötet Grünhut Zoltán és Vörös Zoltán szerkesztésében, amely hasonló módon, a világrend változásaira fókuszálva mutatta be a kulcsrégiókat és -országokat. Egy évtizeddel később az átalakulás talán még egyértelműbb, és a regionális és globális folyamatok igényelték, hogy ismét áttekintsük azon szereplőket, amelyek képesek lehetnek az átalakulás folyamatában, illetve azt követően a regionális és globális folyamatok alakítására. Az elemzések a 2023 decemberéig tartó időszak eseményeit tekintik át.

A kötet 15 tanulmánya 14 államot, illetve régiót mutat be és elemez, és mint látni fogjuk, a feltörekvő államok erősödő politikai, gazdasági és kulturális befolyása, egyre jelentősebb diplomáciai aktivitása olyan berendezkedést vetít előre, amely több központtal rendelkezik, ahol ezen szereplők képesek (lehetnek) az amerikai jelenléttel és érdekekkel szemben regionális viszonyaik irányítására és meghatározására,

mindezen keresztül, részben a közös együttműködések révén, a globális folyamatok befolyásolására.

Az első tanulmány a kötet szerkesztőinek kísérlete arra, hogy meghatározzák a világrénd átalakulásának lehetséges irányát, irányait, egyúttal áttekintve a pólusok szakirodalmát, a tradicionális megközelítés mellett figyelembe véve az újabb elméleteket is, elméleti és strukturális keretet biztosítsanak a kötet országokra és térségekre fókuszáló tanulmányainak.

Ezen országok sorát Kína nyitja, Vörös Zoltán és Horváth Levente tanulmánya a legjelentősebb feltörekvő szereplőt mutatja be ebben az átalakuló világban, kitérve az ország globális dominanciájára bizonyos aspektusokban és továbbra is fennálló függőségére egyéb területeken. Ezt követően Csoma Mózes mutatja be Északkelet-Ázsiát, elsősorban Japánra és Dél-Koreára fókuszálva, majd Háda Béla segítségével érthetjük meg a dél-ázsiai hatalom, India helyét és szerepét ebben a világban, fókuszálva az ország kihívásaira és lehetőségeire. Ázsiában maradván a kötet ötödik írásában Klemensits Péter a délkelet-ázsiai államokat elemzi, ezt követően Wagner Péter a továbbra is különösen jelentős geostratégiai jelentőségű Közép-Ázsiát veszi górcső alá az Egyesült Államok, Kína és Oroszország stratégiái mentén. Ázsiából Európára fordulva Rácz András Oroszországot, az átalakulások középpontjában álló szereplőt mutatja be, hogy megérkezve az *öreg kontinensre* Ugródy Márton Európa és az Európai Unió helyét és szerepét értékelje az átalakulás folyamatában. Ezt követően szintén a kontinensek találkozásánál fekvő, stratégiai elhelyezkedéséből profitálható Törökországot elemzi Tárik Meszár, majd Csicsmann László a Közel-Kelet viszonyait mutatja be az átalakuló világ perspektívájából. Továbbhaladva a regionális logikai struktúrán N. Rózsa Erzsébet segítségével Észak-Afrikát, azaz a Magreb térséget és a régió lehetőségeit ismerhetjük meg az átalakulás folyamatában, majd Tarrósy István és Marsai Viktor a szubszaharai Afrikát mutatja be, kitérve a kihívások mellett a következő évtizedek lehetőségeire is. Nyugatra fordulva előbb a latin-amerikai államok és szervezetek nemzetközi pozíciókeresését ismerhetjük meg Lehoczki Bernadett tanulmányában, majd Marton Péter az eddigi hegemon Egyesült Államok kilátásaival foglalkozik írásában. A tanulmányok sorát Zoltai Alexandra az Északi-sarkvidék növekvő fontosságáról írt anyaga zárja, amely tanulmány nem csupán azért érdekes, mert egy felértékelődő régiót mutat be, amely képes lehet meghatározni a globális gazdasági és kereskedelmi viszonyokat, hanem mert elemez egy olyan architektúrát is, amelyben a nagyhatalmak és a regionális szereplők együttműködésére lenne szükség. Mindez az esetlegesen kialakuló multipoláris világrénd kapcsán lehet intő példa: noha normákra lesz szükség egy ilyen világ működtetéséhez, egyelőre ehhez nem minden szereplő hajlandó hozzájárulni.

A kötet tanulmányainak összeállításakor igyekeztünk figyelembe venni azokat a kulcsállamokat és -régiókat, amelyek kiemelt szerepet játszhatnak az átalakulás folyamatában, illetve a létrejövő új világrendben. Továbbá a pólusok irodalmának megfelelően némileg tradicionálisabb megközelítésen keresztül elsősorban államokkal, állami szereplőkkel és ezen szereplőkön keresztül az érintett nemzetközi szervezetekkel foglalkozunk. Mindezek tükrében tehát az, hogy a tanulmányok között nincs olyan, amely a multinacionális vállalatokról szólna, nincs olyan, amely a nemzetközi szervezeteket állítaná fókuszba, és nincs az Egyesült Nemzetek Szervezetére és a szervezet jövőjére fókuszáló írás sem – tudatos szerkesztői döntés, viszont ez nem jelenti azt, hogy nem kell lefolytatni ezeket a vizsgálatokat és elemzéseket. Az Északi-sarkvidékre fókuszáló tanulmány már ennek az iránynak az előfutára, érdemes továbbá szerintünk a kialakuló újabb űrverseny kapcsán is a nemzetközi viszonyokra fókuszálni, a globalizációt még mélyebben elemezni, a nyersanyag-tartalékokat kontextusba helyezni – az átalakuló világrend vizsgálata tehát nem ért és nem érhet véget. A kiválasztott államokhoz kapcsolódik továbbá, hogy nem kapott szerepet külön egy Kelet-Közép-Európára fókuszáló tanulmány, ahogy a szub-szaharai Afrikával foglalkozó írás is lefedi az egymástól igen különböző regionális szereplőket – mindez ismételten tudatos szerkesztői döntés eredménye, a mikro-régiók további kiemelése más térségekben is szükségessé tette volna a bővítést, így ezzel a lépéssel csak akkor éltünk, ha az adott régió vagy ország globális értelemben jelentős szerepet tölthet be az átalakulás folyamatában. Az egyetlen hiányosság, amely nem szerkesztői döntés eredménye, az az Ausztráliára fókuszáló tanulmány, sajnos ebben a tekintetben nem jártunk sikerrel, és bár bizonyos tanulmányokban megjelenik a kontinensnyi ország, az elmúlt években növekvő aktivitása és szerepvállalása indokolná az önálló tanulmány megírását.

A kötet összeállításakor arra is törekedtünk, hogy a szakmai közösség mellett a szélesebb értelemben vett érdeklődő társadalmi rétegeket is megszólíthassuk a tanulmányokkal, egyúttal kiemelt célunk volt, hogy a kötet és a tanulmányok hasznosíthatóak legyenek az egyetemi oktatásban – bízunk abban, hogy könyvünk meg tud felelni ezen elvárásoknak.

Végezetül, köszönjük a szerzők hozzájárulását és együttműködését, a kiváló tanulmányokat, valamint kimondhatatlan köszönetünket szeretnénk kifejezni a Ludovika Egyetemi Kiadónak, hogy a kézirat megjelentetését eredetileg vállaló kiadó váratlan megszűnését követően vállalta e kötet gondozását és kiadását.

A szerkesztők